

Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeği Geliştirme¹

Erol KARACA**

Özet:Bu çalışma öğretmen adaylarının “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme” dersine yönelik tutumlarını ölçmede kullanılacak likert tipi bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği, Almanca Öğretmenliği, Okulöncesi Öğretmenliği, Fransızca Öğretmenliği, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği ve İngilizce Öğretmenliği Programlarına devam eden 362 dördüncü sınıf öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Ölçeğin geliştirilmesi sırasında 67 madde oluşturulmuş, bu maddeler için madde toplam, test-tekrar test korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı Cronbach $\alpha=$.98 olarak bulunmuştur. Bu analizler sonucunda manidar olduğu görülen 66 maddeye ölçeğin yapı geçerliğini saptamak için faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda da 44 maddeden oluşan üç faktörlü ölçek elde edilmiştir. Araştırma bulguları, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Planlama, Değerlendirme, Tutum, Ölçek, Faktör Analizi

Developing A Scale For Attitudes Towards The Instructional Planning and Evaluation Course

Abstract:The purpose of this study was to develop a likert type scale in order to measure teacher candidates' attitudes towards the instructional planning and evaluation course. Participants were 362 fourth grade students who had been attending Programs in Primary School Education, Social Studies, Mathematics Teacher Training, German Language Teaching, Pre-School Education, French Language Teaching, Educational Technology and Computing and English Language Teaching at the Anadolu University Education Faculty. In the development phase of the scale, 67 items were convened and item-total and test retest correlation coefficients were calculated. Cronbach alpha for the whole scale was found to be .98. As a result of the above analysis, factor analysis were carried out for 66 items, which were significant, in order to verify the construct validity of the scale and as a consequence of this analysis a scale with three factors and 44 items was selected. The findings of research reveal that the scale is valid and reliable.

Keywords: Planning, Evaluation, Attitude, Scale, Factor Analysis

GİRİŞ

Öğretmenin temel görevi öğrencilerde, okulun ve derslerin hedefleri doğrultusunda kalıcı izli davranış değişikliği meydana getirmektir. Bu görevin yerine getirilebilmesi, hem hedeflerin kazandırılması için gerekli konu alanı bilgisini hem de geçerli öğrenme yaşantıları oluşturacak çevre

¹ Bu makale, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

düzenlemesini sağlayacak öğretmenlik meslek bilgisini, başka bir deyişle mesleki yeterliği ya da niteliği gerektirmektedir (Erden, 1995).

Bir ülkede eğitimin gelişmesi ve insan niteliği açısından büyük bir öneme sahip olan öğretmen yeterliği ya da niteliği, eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen faktörlerin başında gelir. Öğretmen eğitimine nitelik açısından bakılırsa, eğitim sürecinin her zaman merkezinde yer alan öğretmen-öğrenci ilişkisi bakımından öğretmen eğitiminin niteliği ya da kalitesi ile öğretmenin yeterliği; öğretmenin yeterliği ile öğrencinin yeterliği ve bu ikisi ile de eğitim sisteminin niteliğinin sıkı sıkıya ilişkili olduğu görülür (Varış, 1988; Akyıldız, 1991). Dolayısıyla eğitimde niteliği geliştirerek başarıyı arttırabilmenin yolu, öğretmenlerin niteliğinin yükseltilmesinden geçmektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim sırasında mesleki yeterlikleri kazanmalarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Kuşkusuz bu yeterliklerden öğretimi planlama ve değerlendirme yeterlikleri; yeni kazandırılacak hedeflerin ve davranışların, içerik-öğretim yöntemi ve materyallerin öğrenci özelliklerine uygun olarak seçilip örgütlenmesi; öğretim etkinliklerinin planlanması; eğitim programlarının, öğretim etkinliklerinin, öğrenci ilgi ve yeteneklerinin, öğrenci başarısının değerlendirilmesi; öğrenci eksikliklerinin giderilmesi; başarılı öğrencilerin güdülenmesi ve etkili bir öğretimin sağlanabilmesi açısından son derece önemlidir (Baykul, 1999; Doğan, 1997; Senemoğlu, 1997; Turgut, 1988; Özçelik, 1992).

Öğretmen adaylarının bu yeterlikleri kazanmaları için gerekli bilgi ve becerilerin “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme” (ÖPD) dersi ile verilmesi amaçlanmıştır. Bu ders, 1998-1999 öğretim yılından bu yana İşitme Engelliler Öğretmenliği, Zihin Engelliler Öğretmenliği ve Görme Engelliler Öğretmenliği Lisans Programları hariç, toplam on altı öğretmen yetiştirme programında, bir öğretmenlik formasyonu dersi olarak okutulmaktadır (YÖK, 1999; Küçükahmet, 1999).

İki saati uygulama, üç saati teorik olan toplam üç kredi olarak okutulan ÖPD dersinin içeriğini; temel program geliştirme kavramları-süreçleri, ders programı, yıllık-ünite-günlük planların geliştirilmesi, içerik seçimi-organizasyonu, öğretim yöntemleri-stratejileri, materyallerin özellikleri-seçimi, ölçme-değerlendirme, değerlendirme yaklaşımları, test türleri, izleme-başarı testlerinin geliştirilmesi, sınav sorusu yazma teknikleri ve not verme konuları oluşturmaktadır (YÖK, 1998). Bu konularla öğretmen adaylarına öğretimi planlama ve değerlendirme yeterlikleri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Kuşkusuz öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri kazanmalarının en etkin yolu, öğretmenlere kazandırılması gereken yeterlikleri dikkate alan eğitim programlarının hazırlanmasıdır (Bursalıoğlu, 1981). Ancak hedeflenen başarının sağlanmasının öğrencinin tanınmasıyla

olanaklı olabileceği gerçeğinin de unutulmaması gerekir (Tavşancıl ve Keser, 2002). Nitekim yapılan araştırmalar, genel olarak duyuşsal alan davranışlarının ilgili alandaki bilişsel başarı değişkenliğinin, yaklaşık dörtte birini açıklayabilme gücünde olduğunu, başka bir deyişle öğrenme düzeyindeki farklılıkların yaklaşık dörtte birinin duyuşsal özellikle açıklanabileceğini ortaya koymuştur (Tavşancıl ve Keser, 2002). Öğrenciye özgü bu özelliklerden tutumların olumlu ya da olumsuz oluşu öğrenmeyi etkilemektedir (Küçükahmet, 1998; Keser ve Tavşancıl, 2001). Bu nedenle duyuşsal alan davranışlarının önemli bir bölümünü oluşturan tutumlar, bilişsel alan davranışları kadar önemlidir (Bloom, 1979).

Literatürde değişik tutum tanımlarına rastlanmaktadır. Turgut'a (1978) göre tutum, belli bir objeye karşı bireylerin olumlu veya olumsuz tepki gösterme eğilimidir. Tezbaşaran'a (1996) göre ise tutum, belirli nesne, durum, kurum, kavram ya da diğer insanlara karşı öğrenilmiş, olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir. Tavşancıl'a (2002) göre tutum, yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duyuşsal ve zihinsel hazırlık durumudur. Demirel'e (1993) göre ise tutum, bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimlerdir. Oğuzkan'a (1974) göre tutum, bireyin insanlar, olaylar ve cansız varlıklar karşısında takındığı davranış biçimidir. Kağıtcıbaşı'na (1983) göre ise tutum, kendileri gözlenemeyen fakat gözlenebilen bazı davranışlara yol açtığı varsayılan eğilimlerdir.

Yapılan tanımlara göre, bireylerin çeşitli objelere, fikirlere ve olaylara ne şekilde tepkide bulunacağı büyük ölçüde tutumları tarafından şekillenmektedir. Bir bireyin tutumunun bilinmesi, gelecekte nasıl davranacağı ile ilgili bir kestirmeye olanak tanımaktadır. Bu nedenle ölçülmesi büyük önem taşımaktadır (Bilgin, 1985).

Eğitim düzeyine bağlı olmakla birlikte, küçük yaşlarda başlayan öğrenme süreci sonucu sonradan öğrenilen tutumlar üzerinde, eğitimin doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi oldukça güçlüdür (Morgan, 1989). Eğitimin tutumları değiştirmede önemli bir araç olması bakımından öğretmenlerin kendi derslerine yönelik öğrenci tutumlarının ne olduğunu nasıl ölçüleceğini bilmeleri, eğitimin niteliğini arttırmada önemli bir etken olabilir. Bu bakımdan öğretmenler için sahip olunması gereken en önemli yeterliklerden birisi olan öğretimde planlama ve değerlendirme yeterliklerinin öğretmen adaylarına kazandırılabilmesi için, öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik tutumlarının bilinmesi gerekmektedir.

Tutum ile ilgili çalışmalar, öğrencilerin derse ve konuya olan tutumlarının onların derse nasıl yaklaştıklarını, o konudaki bilgi düzeylerini,

performanslarını, bilgi edinme isteklerini ve ilgilerini belirleyebileceğini ortaya koymaktadır (National Research Council, 1996). Ayrıca tutum ile ilgili birçok çalışma öğrencilerin bir derse yönelik tutumu ile öğrencinin o derste başarıları arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir (Baykul, 2003). Bu yüzden öğretmen adaylarına öğretimde planlama ve değerlendirme yeterliklerinin kazandırılması amacıyla Eğitim Fakültelerinde okutulan ÖPD dersinden etkili sonuçların alınabilmesinde, öğrencilerin öncelikle bu derse yönelik ilgi, beklenti, tutum gibi duyuşsal özelliklerinin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Öğrenci tutumlarının dikkate alınmadığı bir eğitim ortamında, öğretim yaşantılarının oluşması ve istendik yönde davranış değişikliğinin sağlanması güçleşmektedir (Fidan, 1982; Tavşancıl ve Keser, 2002).

ÖPD dersine yönelik olumlu tutumları olan öğretmen adaylarının ÖPD dersinin konularını öğrenmede istekli olacağı; ÖPD dersine yönelik olumsuz tutumları olan öğretmen adaylarının ise bu dersin konularını öğrenmede isteksiz olacağı açıktır. ÖPD dersine yönelik olumsuz tutumları olan öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumlarının oluşmasına ve gelişmesine neden olan faktörlerin saptanarak, olumlu tutum geliştirmelerine ortam sağlayacak olanakların sunulabilmesi için öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik tutum düzeylerinin bilinmesi gereklidir (Erden, 1995).

Öğrencinin geliştirdiği tutum, öğretmeni iki yönlü ilgilendirmektedir. Bunlardan birincisi, başlangıçta öğrencilerin derse/konuya olumlu tutum geliştirmelerini sağlamaktır. İkincisi ise olumsuz tutumları olumlu yönde değiştirmektir (Ülgen, 1997; Tavşancıl ve Keser, 2002). Ancak öğretmenlerin kendisi olumlu tutuma sahip ise öğrencilere olumlu tutum kazandırabilir. Öğrencilerinin tutumlarını kendi tutumlarıyla etkileyebilecek öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi, gerek tutum düzeyinin yükseltilerek derse ilişkin başarının artırılabilmesi ve gerekse de mesleki yeterliklere sahip öğretmenlerin yetiştirilebilmesi açısından son derece önemlidir. Bu bakımdan öncelikle Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersine İlişkin Tutum Ölçeğine gereksinim vardır.

Literatürde öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutum ölçeği çalışmalarına rastlanmakla birlikte ÖPD dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışmalarına rastlanmamaktadır. Erden (1995), öğretmen adaylarının öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutumlarını ölçen, Likert tipi 10 maddelik bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Çalışmada ölçeğin tümü için güvenilirlik katsayısı .88 bulunmuştur. Bu çalışmada öğretmen adaylarının sertifika derslerine yönelik tutumlarının, konu alanlarına ve öğretmen olma isteklerine göre değiştiği görülmüştür.

Bu çalışmada, tutum ölçümü konusunda yapılan girişimlerden, bireylerin bir dizi cümle ya da sığfata verdikleri tepkilere dayalı olarak çıkarsamalarda bulunmaya olanak tanıyan yöntemden (Tavşancıl ve Keser, 2002) yararlanılarak, öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine yönelik tutumlarını belirlemeye hizmet edecek bir tutum ölçeği geliştirme yoluna gidilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik tutumlarını ölçen Likert tipi bir ölçek geliştirmektir. Bu amaçla geliştirilen ölçekten elde edilen puanlar üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma; (1) 2004-2005 öğretim yılı ile (2) çalışma grubuna alınan öğrenci sayısı ile, (3) tutum ölçeğinde yer alan tutum ifadeleri ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Bu çalışmada bir evren tanıımı yapılarak buradan bir örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinin çoğunluğunda var olan programlar Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde bulunduğundan araştırma, bu Fakülteye devam eden ve aşağıda programlara göre dağılımı verilen toplam 365 dördüncü sınıf öğrencisinden oluşan çalışma grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Üç tutum ölçeği ise, yönergeye uygun şekilde doldurulmadığından analiz dışında tutulmuştur. Buna göre uygulanan toplam 365 tutum ölçeğinin, 362'sinden elde edilen veriler analize dahil edilmiştir. Çalışma grubunu Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programından 88, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programından 71, Matematik Öğretmenliği Programından 22, Almanca Öğretmenliği Programından 22, Okulöncesi Öğretmenliği Programından 38, Fransızca Öğretmenliği Programından 14, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Programından 32 ve İngilizce Öğretmenliği Programından 75 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Ölçeğin Geliştirilmesi

Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine yönelik tutum düzeylerini belirlemek için bir ölçme aracının kullanılmasını gerektirmektedir. Bu amaçla geliştirilen ölçeğin maddeleri oluşturulurken Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Bilgisayar Öğretmenliği programının 4. sınıfında okuyan ve ileride öğretmen olacak 150 öğrenciden Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine ilişkin duygu, düşünce ve davranışlarını içeren kompozisyon yazmaları istenmiştir. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi ile ilgili literatürün taranması ve kompozisyonlara yapılan içerik analizi sonucunda 67 tutum maddesi yazılmıştır. Bu maddelerin yarısının tutum boyutunun olumsuz tarafını diğer yarısının da olumsuz tarafını kapsayan ifadeler olmasına; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal ifadeleri içermesine özen gösterilmiştir (Tezbaşaran, 1996). Maddelerin 34'ü Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinin yararına inanma, 12'si Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinden hoşlanma, 21'i ise Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini yadsımayı kapsayacak şekilde ifade edilmiştir.

Bu şekilde hazırlanan tutum ölçeği, dil bakımından bir uzman tarafından incelenmiştir. Kapsam geçerliği açısından ise üniversitede görev yapan, Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi veren öğretim elemanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine yönelik tutum düzeylerine belirlemek için geliştirilen veri toplama aracının deneme formu, son şeklini almıştır. Veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirlik analizinin yapılabilmesi için hazırlanan veri toplama aracı deneme formu, ön deneme grubu olarak çalışma grubu dışında kalan Anadolu Üniversitesi Resim-İş Öğretmenliği Programlarına devam eden 76 öğretmen adayına uygulanmıştır.

Araştırmada, tutum maddelerine verilecek tepkiler için 5'li dereceleme tercih edilmiştir. Cevaplayıcılardan ölçekte yer alan her bir tutum ifadesini hiç katılmıyorum-katılmıyorum-kararsızım-katılıyorum-tamamen katılıyorum gibi beş kategoriden biriyle sınıflaması istenmiştir. Her cevaplayıcı için toplam puanın elde edilebilmesi için, en olumlu kategoriye 5 puan, en olumsuz kategoriye 1 puan verilerek toplanan cevaplar 1-5 arasında puanlanmıştır (Turgut, 1977).

Ölçeği oluşturacak maddelerin belirlenmesi amacıyla söz konusu öğretmen adaylarından elde edilen veriler üzerinde, her bir maddenin aritmetik ortalaması, standart sapması ve madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçekte yer alacak maddelerin seçiminde madde-toplam korelasyon

katsayısının .20 değerinin üzerinde olması ölçütü esas alınmıştır (Tavşancıl ve Keser, 2002). Ölçekte yer alan maddelerin ortalaması 2.29-3.78 arasında, standart sapmaları ise .96-1.55 arasındadır. Ölçekte bulunan maddelerin ayırt ediciliğinin değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçları incelendiğinde, 57'nci maddenin madde-toplam korelasyonunun .20'nin altında olduğu, diğer maddelerin madde-toplam korelasyonlarının ise .21 ile .82 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bulgu, 57'nci madde çıkarıldığında kalan 66 tutum ifadesinin her birinin ayırt edici özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı Cronbach α =.98 olarak bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ön deneme sonucunda maddelerin gayet iyi anlaşıldığı, ancak çok az sayıda maddenin ifade değişikliği gerektirdiği anlaşılmıştır. İfade değişikliği gerektiren maddeler değiştirilerek veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Ön deneme grubuna uygulanıp son şekli verilen Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (ÖPDDYTÖ), çalışma grubuna dahil edilen 362 öğretmen adayına uygulanmıştır. Uygulama sonrası öncelikle ölçek toplam puanlarının dağılımına bakılmıştır. Ölçekte 66 madde bulunduğundan, beklenen en düşük puan 66.00, en yüksek puan 330.00, genişlik ise 266.00'dır. ölçek puanlarından elde edilen en düşük puan 82.00, en yüksek puan 330.00'dur. Genişlik 248.00 bulunmuştur. Ölçeğin beklenen genişliğin önemli bir kısmını kapsadığı görülmektedir. Ölçek ortalaması 252.07, ortancası 254.00 ve standart sapma 37.57 olarak hesaplanmıştır. Çarpıklık katsayısı -.51 bulunmuş, basıklık katsayısı .84'dür. Bu istatistikler ölçek puanları dağılımının normal dağılıma çok yakın olduğunu göstermektedir.

Yapılan bu analizler sonucunda madde toplam korelasyon katsayıları .20'nin üstünde ve test tekrar test analizi sonuçları .05 düzeyinde manidar olan 66 maddeye ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için, faktör analizi uygulanmıştır.

Faktör analizi, ölçme aracının yapısını aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir (Büyüköztürk, 2002; Ülkü ve Koç, 1978, Balcı 1997). Faktör analizine çok çeşitli amaçlarla başvurulabilir (Baykul, 2000). Bu araştırmada faktör analizi ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Temel Bileşenler Analizi uygulanan 66 madde öz değeri 1.00'dan büyük olan 10 faktör altında toplanmaktadır. Dolayısıyla ÖPDDYTÖ en çok 10

faktörlü kabul edilebilir. Ancak ölçek geliştirilirken öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine yönelik tutumları üç faktörlü olarak belirlendiği için ölçeğe üç faktörlü bakılmıştır. Üç faktör tarafından açıklanan toplam varyans %47.87'dir. Temel Bileşenler Analizine göre birinci faktörün sırasıyla öz değeri 23.58, açıkladığı varyans %35.74, ikinci faktörün 5.03, %7.62 ve üçüncü faktörün 2.98, %4.51'dir. Faktör analizi sonunda elde edilen varyans oranları ne kadar yüksek olursa, ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olmaktadır (Gorsuch, 1974; Lee ve Comrey, 1979. Akt. Tavşancıl ve Keser, 2002). Sosyal bilimlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (Scherer, Wiebe Luther, Adams, 1988, Akt. Tavşancıl ve Keser, 2002). Maddelerle ilgili olarak tanımlanan üç faktörün ortak varyansları .41 ile .80 arasında değişmektedir. Bu bulgu analizde önemli faktör olarak belirlenen üç faktörün birlikte maddelerdeki toplam varyansın ve ölçeğe ilişkin varyansın önemli bir kısmını açıkladığını göstermektedir.

Faktör analizinde faktör yük değeri .45'in üstünde olan maddeler alınmış ve bu ölçüte göre 2, 7, 25, 45, 46, 47, 48, 53 ve 58'nci maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 57 maddenin birinci faktörde yer aldığı ve birinci faktör yük değerlerinin .50 ile .73 arasında değiştiği gözlenmektedir. Üç faktör tarafından açıklanan toplam varyansın %51.23, birinci faktörün açıkladığı varyansın %39.30, ikinci faktörün açıkladığı varyansın %7.35 ve üçüncü faktörün açıkladığı varyansın %4.59 olduğu gözlenmiştir. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan üç faktörün ortak varyansları .48 ile .80 arasında değişmektedir. Bu durum ÖPDDYTÖ'nin genel bir faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Temel Bileşenler Analizinde birinci faktörün açıkladığı varyansın %39.30 olması da bunun bir göstergesidir.

Ölçekte bulunan maddelerin ayırt ediciliğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçları incelendiğinde madde-toplam korelasyon katsayısı .49 ile .74 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin ortalaması 3.11-4.56 arasında, standart sapmaları ise .63-1.01 arasındadır. Her madde için hesaplanan test-tekrar test korelasyon katsayısı sonuçları da .37-.76 arasındadır ve .05 düzeyinde manidar bulunmuştur.

Temel Bileşenler Analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .95 bulunmuştur. KMO testi, kısmi korelasyonların küçük olup olmadığını, dağılımının faktör analizi için yeterli olup olmadığını test etmektedir. KMO değerinin .90'ın üstünde olması mükemmel olarak değerlendirilmektedir (University of New Castle upon Tyne, 2005; Atan-Özgür-Güler, 2003). Bu araştırmada KMO değeri mükemmeldir. Barlett testi sonucu da 15940.9 ($p < .01$) faktör analizinin değişkenler için uygun olduğunu belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine yönelik tutumları üç faktörlü olarak belirlendiği için, faktörlerin kendileriyle yüksek ilişki veren maddeleri bulmaları ve daha kolay yorumlanabilmeleri amacıyla varimax tekniği uygulanarak rotasyon işlemi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2000).

Aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında; maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olmasına ve maddelerin tek bir faktörde yüksek, diğer faktörlerde ise düşük yük değerine sahip olmasına dikkat edilerek, maddelerin faktör yüklerinin en az .45 ve tek faktör altında yer alması (maddenin iki ayrı faktör altında yüksek faktör yükü alması durumunda farkın en az .10 olması) ve madde varyanslarının .40'ın üzerinde olması ölçütleri (Büyüköztürk, 2002) esas alınmıştır. Bu ölçütlere göre faktör yükleri .45'in altında olan, faktör yükleri yüksek olmakla birlikte iki ayrı faktör altında toplanan ve varyansları .40'ın altında olan 1, 6, 9, 17, 18, 23, 26, 27, 41, 42, 43, 62 ve 66'ncı maddeler ölçekten çıkartılmış ve 44 madde kalmıştır.

Varimax rotasyon sonucunda üç faktörün açıkladıkları varyans sırasıyla şu şekildedir: Birinci faktör, varyansın %40.57'sini, ikinci faktör %9.07'sini, üçüncü faktör %5.14'ünü açıklamaktadır. ÖPDDYTÖ'nin faktör yapılarını incelemek amacıyla uygulanan varimax rotasyon sonucu ölçekteki maddelerin üç faktördeki yük değerleri Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de "Sıra No" maddelerin faktör analizinden sonraki numaralarını, Madde No ise faktör analizinden önceki numaralarını göstermektedir.

Tablo 1. Varimax Rotasyon Sonucu Ölçekteki Maddelerin Üç Faktördeki Yük Değerleri

Sıra No	Madde No	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör
1	m3	.593	.162	.242
2	m4	.588	.135	.286
3	m5	.623	.207	.103
4	m10	.585	.243	.133
5	m11	.541	.251	.240
6	m12	.687	.186	.265
7	m13	.687	.164	.252
8	m14	.604	2.427E-02	.387
9	m15	.604	6.253E-03	.359
10	m16	.648	.7.017E-02	.301
11	m19	.717	.226	.168

12	m20	.684	.191	.115
13	m24	.546	.364	.232
14	m29	.652	.243	.109
15	m30	.697	.241	.129
16	m31	.627	.218	9.581E-02
17	m32	.754	.244	-7.924E-04
18	m33	.764	.216	5.479E-02
19	m34	.767	.190	.6566E-02
20	m35	.765	.233	.8858E-02
21	m36	.714	.148	.127
22	m37	.667	.138	.162
23	m38	.664	3.310E-02	.294
24	m39	.721	.210	.158
25	m40	.601	.272	.150
26	m8	.174	.593	.279
27	m21	.376	.575	.101
28	m22	.159	.570	.321
29	m28	.313	.624	-6.077E-02
30	m49	.146	.662	.451
31	m50	.112	.668	.441
32	m51	6.981E-02	.656	.382
33	m59	.188	.617	.190
34	m63	.162	.652	.186
35	m64	.354	.693	1.746E-02
36	m65	.296	.684	7.161E-02
37	m67	.157	.710	.247
38	m44	.358	.402	.598
39	m52	.198	.190	.746
40	m54	.279	.310	.724
41	m55	.270	.139	.819
42	m56	.244	.328	.771
43	m60	.190	.268	.624
44	m61	.196	.264	.672

Açıklanan Varyans**Toplam = %54.77****Faktör-1 = % 40.57****Faktör-2 = % 9.07****Faktör-3 = % 5.14****Cronbach α = .96**

Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach α =.96 bulunmuştur. Faktörler, maddelerin içerdiği anlamlar dikkate alınarak adlandırılmaya çalışılmıştır. Birinci faktörde 25 (Cronbach α =.96) madde bulunmaktadır ve bu faktöre

“Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersinin Öneme İnanma” adı verilmiştir. “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersini Yadsıma” olarak adlandırılan ikinci faktör 12 (Cronbach $\alpha=.91$) maddeden; “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersinden Hoşlanma” olarak adlandırılan üçüncü faktör ise 7 (Cronbach $\alpha=.92$) maddeden oluşmaktadır.

ÖPDDYTÖ’ndeki maddelerin yer aldıkları faktörlere göre; aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, madde-toplam ve test-tekrar test güvenilirlik katsayıları, Temel Bileşenler Analizi sonuçları, ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği olan Cronbach α katsayısı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ölçekteki Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde Toplam Korelasyonu, Faktör Analizi ve Faktörlerin Cronbach α Sonuçları

Madde ve Faktörler	Ort	S	Madde-Toplam Korelasyonu	Faktör Ortak Varıansı	Faktör-1 Yük Değeri
I. FAKTÖR (Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersinin Öneme İnanma) Cronbach $\alpha=.96$					
3. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretim etkinliğini artırır.	4.34	.69	.59	.44	.63
4. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretmenlik mesleğini yürütme konusunda cesaretlendiricidir.	4.11	.85	.59	.45	.64
5. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini tüm öğretmen adayları almalıdır.	4.51	.71	.57	.44	.62
10. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretimin içeriğini düzenleyebilme bakımından önemlidir.	4.30	.72	.58	.42	.62
11. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi ile öğrendiklerimi bir başka dersin konuları ile ilişkilendirebilmek beni rahatlatır.	4.14	.79	.60	.41	.64
12. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretim ve ders içeriğine göre öğretim ortamı oluşturabilme bakımından önemlidir.	4.19	.76	.68	.58	.73
13. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretim ve ders içeriğine göre yöntem ve strateji belirleyebilme bakımından önemlidir.	4.29	.69	.66	.56	.71
14. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi					

öğretimde karşılaşılabilecek sorunları çözebilme konusunda yöntemler geliştirebilmeye yardımcı olur.	4.04	.86	.59	.52	.64
15. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi aynı soruna farklı çözüm yolları üretebilmeyi kolaylaştırır.	3.87	.86	.57	.49	.62
16. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretim araç ve gereçlerini etkili kullanabilmeyi sağlar.	3.92	.95	.61	.52	.66
19. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretim etkinliklerini düzenleyebilme bakımından önemlidir.	4.18	.71	.68	.59	.73
20. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretimde zamanı daha etkili kullanabilme bakımından önemlidir.	4.17	.79	.61	.52	.66
24. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi eğitim ve öğretimle ilgili gelişme ve değişimleri izlemek için önemlidir.	3.91	.90	.67	.48	.69
29. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretimin hedeflerine uygun ölçme araçları belirleyebilme bakımından önemlidir.	4.14	.78	.62	.50	.66
30. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretimin hedeflerine uygun ölçme araçları geliştirebilmeyi sağlar.	4.05	.79	.66	.56	.71
31. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi ölçme araçları türlerine ve içeriğe uygun istatistikî işlemlerden yararlanabilmeyi sağlar.	3.93	.88	.58	.45	.63
32. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretimin etkililiğini değerlendirebilme bakımından önemlidir.	4.15	.76	.64	.63	.69
33. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğrencilerin hedef davranışlara ulaşma düzeylerini değerlendirebilmeyi sağlar.	4.23	.75	.66	.63	.71
34. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğrenci başarısını farklı değerlendirme türleri kullanılarak yorumlayabilmeyi sağlar.	4.17	.80	.65	.63	.71
35. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi ölçme sonuçlarını öğrencilerin başarısını arttırmada kullanabilme bakımından önemlidir.	4.09	.81	.68	.65	.74
36. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğrencilerin başarılarının daha objektif değerlendirilebilmesini sağlar.	4.01	.90	.62	.55	.67
37. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi					

öğretimin planlanması ve değerlendirilmesinde daha özenli olmayı sağlar.	4.16	.77	.59	.49	.65
38. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi geleceğe yönelik hedefler belirlemede etkilidir.	3.95	.92	.60	.53	.65
39. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi öğretime ve derse yönelik kararlar alabilmeyi kolaylaştırır.	4.12	.82	.67	.59	.72
40. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi iyi bir ders planı hazırlayabilmeyi kolaylaştırır.	4.32	.79	.62	.46	.66
II. FAKTÖR (Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersini Yadsıma) Cronbach $\alpha=.91$					
8. Mesleki formasyon dersleri içinde en sevimsizi Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersidir.	3.84	1.06	.55	.46	.54
21. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini almış olmak benim için bir zaman kaybıdır.	4.26	.90	.60	.48	.61
22. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinde verilen ödevlere ilişkin araştırma yapmaktan sıkıntı duyarım.	3.59	1.14	.55	.45	.54
28. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinde yapılan uygulamalar mesleki becerilerin gelişmesine katkı sağlamaz.	4.12	.98	.50	.49	.52
49. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini izlemekten büyük bir sıkıntı duyarım.	3.75	1.13	.65	.66	.63
50. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinde zaman geçmek bilmez.	3.70	1.16	.62	.65	.60
51. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine çalışırken büyük sıkıntı duyarım.	3.63	1.20	.66	.58	.53
59. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi olmasa öğrencilik yaşamı daha zevkli olur.	3.73	1.01	.53	.45	.52
63. Öğretmen olduğumda Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersi ile ilgili bir şey hatırlayacağımı sanmıyorum.	3.74	1.17	.53	.49	.52
64. Yetki verseler Eğitim Fakültelerinden Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini kaldırıyorum.	4.11	1.02	.61	.61	.62
65. Elimde olsa Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi yerine başka bir ders	3.91	1.14	.59	.56	.59
	3.87	1.23	.59	.59	.57

alırdım.					
67. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi ile ilgili hiç konuşmasak daha mutlu olurum.					
III. FAKTÖR (Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersinden Hoşlanma) Cronbach α = .92					
44. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini severim.	3.72	1.12	.73	.65	.72
52. Diğer derslere göre Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersine çalışmaktan daha çok hoşlanırım.	3.12	1.12	.56	.63	.56
54. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi benim için ilgi çekicidir.	3.47	1.06	.68	.70	.67
55. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi benim için heyecan vericidir.	3.11	1.12	.62	.76	.62
56. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi eğlenceli bir derstir.	3.24	1.14	.69	.76	.67
60. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi ile ilgili kitapları okumaktan hoşlanırım.	3.19	1.09	.54	.50	.54
61. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersinde yapılan uygulamalar araştırma isteğimi artırıyor.	3.27	1.08	.57	.56	.56

Açıklanan Varyans**Toplam** = % 54.77**Faktör-1** = % 40.57**Cronbach α** = .96

SONUÇ

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersine ilişkin tutumlarını ölçebilmek amacıyla 44 maddelik bir ölçek (ÖPDDYTÖ) geliştirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, varimax rotasyon sonucunda 44 maddenin tamamının birinci faktör yük değerlerinin .52-.74 arasında değiştiğinin görülmesi, ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunu; tüm ölçeğin iç tutarlık katsayısının Cronbach α =.96 ve her bir alt boyut için ise Cronbach α =.90'ın üzerinde olması ise, ölçeğin bütün olarak ve alt boyutların kendi içinde tutarlı olduklarını göstermektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının ÖPDDYTÖ'den aldıkları en yüksek puanın 220.00, en düşük puanın 44.00 olması ve genişliğin 176.00 bulunması da, ölçeğin beklenen genişliğin önemli bir kısmını kapsadığını göstermektedir.

Bu araştırmanın kapsamadığı öğretmen yetiştiren programların tamamını içerecek şekilde benzer özelliklerde, farklı gruplarda güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarının yinelenmesi ve yapılan analizlerin karşılaştırılması özellikle faktör yapı geçerliğini belirleyebilmek açısından önemlidir.

Erden'in de (1995) ifade ettiği gibi, öğretmen adaylarının tutumlarını değiştirebilmek için öncelikle tutumlarının oluşmasına ve gelişmesine neden olan faktörlerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Araştırma bulgularına göre geçerli ve güvenilir olan tutum ölçeği, öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik olumlu ve olumsuz tutumlarının ne tür değişkenlere bağlı olduğunu belirlemek için kullanılabilir. Öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik olumlu tutum geliştirmesi için sadece derslerin beklenti ve ihtiyaçlarına uygun olması yetmez. Aynı zamanda öğretmen adaylarının öğretmen olmaya istekli olmaları da gerekir. Geliştirilen bu ölçek ile öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik tutumlarının kişisel özelliklerinden mi? Verilen eğitimin niteliğinden mi? Etkilendiğini saptamaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Öğretmen adaylarının ÖPD dersine yönelik tutumlarının bilinmesi, mesleki yeterliklere sahip öğretmen adaylarının yetiştirilmesi açısından son derece önemli olan ÖPD dersinin hedeflerinin, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi, dersin öğrenciler için daha anlamlı ve cazip hale gelmesini sağlayıcı çalışmalar yapılmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, H. (1991). “Etkili Öğretim Açısından Öğretmen Niteliğinin Önemi”,
Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu (13-14 Nisan 1991). İstanbul: Eğitimde Nitelik Geliştirme, Özel Kültür Okulları Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları.
- Atan, M., Özgür, E. ve Güler, H. (2003). “Türkiye’deki İllerin Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişkenli İstatistiksel Analizler ve Etkinlik Analizi İle Karşılaştırmalı Sınıflandırılması”, 3. *İstatistik Kongresi, 16-20 Nisan 2003*, Belek, Antalya
- Balcı, A. (1997). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Gözden geçirilmiş ve ilave edilmiş 2. baskı). Ankara: 72 TDFO Bilgisayar-Yayıncılık.
- Baykul, Y. (1999). “İlköğretimde Ölçme ve Değerlendirme”. Retrieved December 15, 2002, Web: <http://iogm.meb.gov.tr/gmudgiris.htm>.
- Baykul, Y. (2000). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Baykul, Y. (2003). “Matematik Öğretimi ve Bazı Sorunlar”. Retrieved November 13, 2004,
Web: <http://www.matder.org.tr/bilim/movbs.asp?ID=4>.
- Bilgin, N. (1985). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bloom, B. S. (1979). *Human Characteristics and School Learning*. Çev.: D. Ali Özçelik, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1979.
- Bursalıoğlu, Z. (1981). *Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri* (İkinci Baskı). Ankara: Atatürk’ün 100. Doğum Yılına Armağan, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No:93.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Veri Analizi El Kitabı* (1. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: USEM Yayınları, 10.
Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara.

- Erden, M. (1995). “Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Sertifikası Derslerine Yönelik Tutumları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11:99-104.
- Fidan, N. (1982). *Öğrenme ve Öğretme: Kuramlar-İlkeler-Yöntemler*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Gorsuch, R. L. (1974). *Factor Analysis*. Philadelphia: Saunders.
- Kağıtcıbaşı, Ç. (1983). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Beta Basım/Yayım.
- Küçükahmet, L. (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Gazi Yayınevi.
- Küçükahmet, L. (Eds.). (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* (2. baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Lee, H. B. ve Comrey, A. L. (1979). “Distortions in a commonly used factor analytic procedure”, *Multivariate Behavioral Research*, 14, 301-321.
- National Research Council. (1996). *National Science Education Standards*. Washington DC: National Academy Pres.
- Morgan, C. T. (1989). *Psikolojiye Giriş* (9. Baskı). Çev. Sirel Karakaş, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, No:1.
- Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Özçelik, D. A. (1992). *Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Senemoğlu, N (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Burdur: Ertem Matbaacılık.
- Scherer, R. F., ve diğerleri (1988). “Dimensionality of Coping: Facor Stability Using the Ways of Coping Questionnaire”, *Psychological Reports*, 62, 763-770.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Tavşancıl, E. ve Keser, H. (2002). "İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi", *Eğitim Bilimleri Dergisi* 1, 1, 79-100.
- Tezbaşaran, A. A. (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Turgut, M. F. (1977). *Tutumların Ölçülmesi, Eğitimde Ölçme Teknikleri Ders Notu*. Ankara: No:7.
- Turgut, M. F. (1978). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nüve Matbaası.
- Turgut, M. F. (1988). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları* (Altıncı Baskı). Ankara: Saydam Matbaacılık.
- University of New Castle upon Tyne. (2005). Statistics support: How to Perform and interpret factor analysis using SPSS. Retrieved on 14 December 2005 at URL:http://www.ncl.ac.uk/ucs/statistics/common/specialisttopics/factor_analysis/factoranalysis.html.
- Ülgen, G. (1997). *Eğitim Psikolojisi* (3. Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ülkü, S. ve Koç, N. (1978). "Faktör Analizi Yetenekleri Sınıflama (Ayırtetme)", *A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi* 10, 1-2, 25-34.
- Varış, F. (1988). *Program Geliştirme Teori ve Teknikleri* (Dördüncü Baskı). Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:157.
- YÖK (1999). *Türkiye'de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon*. Ankara: YÖK / Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Öğretmen Eğitimi Dizisi.
- YÖK (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. Ankara.